

AGATA KRISTI

Tajanstveni
dogadaj
u Stajlsu

PRVI ROMAN O
HERKULU POAROU

Prevela
Tatjana Bižić

■ Laguna ■

Naslov originala

AGATHA CHRISTIE® POIROT® THE MYSTERIOUS AFFAIR AT STYLES

The Mysterious Affair at Styles Copyright © Agatha Christie Limited 1921.

All rights reserved.

Translation Copyright © Agatha Christie Limited 2014.

All rights reserved.

Agatha Christie® Poirot® are registered trade marks of Agatha Christie Limited in the UK and/or elsewhere.

All rights reserved.

Agatha Christie®

SLUČAJEVI HERKULA POAROA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mojoj majci

Sadržaj

<i>Tajanstveni događaj u Stajlsu: uvod</i>	9
Idem u Stajls.	17
Šesnaesti i sedamnaesti jul.	32
Tragična noć	42
Poaro istražuje	51
„Nije bio strihnin, zar ne?“	75
Istražni pretres	106
Poaro vraća dugove.	121
Nove sumnje	135
Doktor Bauerštajn	155
Hapšenje.	171
Suđenje	189
Poslednja karika	210
Poaro objašnjava	222
Dodatak: „Poslednja karika“ – originalna, neobjavljena verzija.	239
O autorki	255

Tajanstveni događaj u Stajlsu: uvod

Džon Karen

U AUTOBIOGRAFIJI KOJU JE NAPISALA PRED KRAJ ŽIVOTA, Agata Kristi pripoveda o nastanku *Tajanstvenog događaja u Stajlsu*, svog prvog objavljenog romana, koji je napisala pedesetak godina ranije. Roman je proistekao iz izazova koji je Agati postavila njena sestra Medž: „Kladim se da ne možeš da napišeš dobru detektivsku priču.“ Agata je u to vreme radila u dispanzeru mesne bolnice i stekla je profesionalno znanje o otrovima. To znanje joj je obezbedilo metod za ubistvo u njenoj priči, dok joj je činjenica da su u njen rodni gradić Torki na južnoj obali Engleske pristizale izbeglice iz Belgije koje su tražile utočište pred Prvim svetskim ratom pružila zaledinu za njenog detektiva.

Ovo nije bio prvi Agatin književni pokušaj, niti je ona bila prvi član svoje porodice koji je gajio izvesne književne težnje. Pisanjem su se bavile i njena majka Klara i njena sestra Medž, a sama Agata je već bila napisala jedan „dug, dosadan roman“

(kako ga je sama opisala prilikom gostovanja na radiju 1955. godine), te nekoliko priča i skečeva. Iako joj je podsticaj da napiše kriminalistički roman verovatno pružila oplkada sa sestrom, u njoj je očigledno postojao urođeni talenat da smisli zaplet i napiše uspelu knjigu te vrste.

Mada je *Tajanstveni događaj u Stajlsu* počela da piše 1916. (radnja romana smeštena je u 1917), a dovršila ga, uz majčino hrabrenje, za vreme dvonedeljnog osamljenog boravka u hotelu *Morland*, roman neće biti objavljen još pune četiri godine. Za njegovo objavljivanje biće potrebna čvrsta odlučnost autorke, budući da je rukopis odbilo više izdavača. Konačno je 1919. Džon Lejn, suosnivač kuće *Bodli Hed*, pozvao Agatu na sastanak u Londonu s izgledima na objavljivanje njenog dela. Borba je, međutim, čak i tada bila još daleko od završetka.

Ugovorom koji je Džon Lejn ponudio Agati Kristi 1. januara 1920. godine zloupotrebljena je njena potpuna naivnost što se objavljivanja knjiga tiče. U svojoj autobiografiji ona objašnjava kako nije bila „u takvom stanju svesti da bi uopšte razmišljala o odredbama ugovora, a kamoli da bi ih pažljivo proučila“. Oduševljenje pred izgledima da će joj prvenac biti objavljen, udruženo s tek probuđenom uverenosti da će sada moći da se posveti karijeri pisca, navelo ju je da potpiše ugovor koji je unapred obuhvatao ukupno šest knjiga. Procenat od deset posto dobiće tek posle dve hiljade primeraka prodatih u Velikoj Britaniji, a stavka ugovora oko koje će se narednih godina vrteti obimna prepiska obavezivala ju je da napiše još pet naslova.

Izveštaji urednika zaduženih za čitanje rukopisa prilično su obećavali što se *Stajlsa* tiče, bez obzira na to što je bilo i zamerki. Jedan bez uvoda prelazi na razmatranje pitanja komercijalnosti: „Uprkos očiglednim nedostacima, roman

će Lejn verovatno moći dobro da proda... Ima u njemu izvesne svežine.“ Drugi izveštaj sadrži više poleta: „Roman je u celini prilično dobro ispriповedan i dobro napisan.“ Treći iznosi pretpostavku da Agatu u književnosti čeka budućnost, „ako bude nastavila da piše detektivske romane, a očigledno je da za njih ima talenta“.

Lik Herkula Poaroa brzo je osvojio čitače: „Bujna ličnost gospodina Poaroa dobrodošla je varijacija na detektive iz drugih romana“; „veseli čovečuljak koji je bio slavan policijski detektiv u Belgiji“. Poaro bi možda imao zamerki na prošlo vreme upotrebljeno u opisu njegove znamenitosti, ali je bez obzira na to bilo sasvim očigledno da je upravo njegov lik vrlo bitan činilac prijema na koji je roman naišao. U komentaru datiranom 7. oktobra 1919. jedan Lejnov urednik s izoštranim darom zapažanja primećuje: „Dok sam čitao o suđenju Džonu Kevendišu posumnjao sam, međutim, da se iza ovog romana krije ženska ruka.“ Na rukopisu je, naime, ime autora navedeno kao A. M. Kristi, tako da se i u drugim komentarima pojavljuju zapažanja o pisanju „gospodina Kristija“.

Uprkos ovim povoljnim prvim ocenama, usledila su nova odlaganja, a pošto je u februaru 1920. *Stajls* počeo u nastavcima da izlazi u *Vikli tajmsu* – bilo je to prvi put da je za feljton odabran jedan roman prvenac, Agata piše gospodinu Viletu u *Bodli Hedu* pitajući se hoće li njena knjiga uopšte ikada izaći i napominjući da je gotovo završila i drugu. Ubrzo potom dobija nacrt za korice, koji odobrava, i gotovo punih pet godina pošto je Agata Kristi započela svoj prvi roman, on se konačno pojavljuje u prodaji 21. januara 1921.

Prikazi u štampi čak su pohvalniji od uredničkih ocena pre objavljivanja. *Tajms* priču naziva izvrsnom, *Sandey tajms* hvali odličan zaplet, *Dejli njuz* knjigu smatra darovito i vešto

ispripovedanim prvencem, dok je *Ivning njuz* ocenjuje kao veliki trijumf, a Kristijevu opisuje kao „istaknutu prinovu među piscima ovog žanra“. „Dobro napisan i skladan roman, pun iznenađenja“, prosuđuje *Britiš vikli*.

Kao što smo videli, već u jednoj od ocena pre objavljivanja romana spominje se suđenje Džonu Kevendišu. U prvobitnoj verziji rukopisa, Poaro zločin objašnjava s mesta za svedoke za vreme suđenja. U autobiografiji Agata Kristi prenosi sud koji je o njenom rukopisu dao Džon Lejn, ne izostavljajući ni njegov stav da scena u sudnici nije ubedljiva i zahtev da bude popravljena. Pristala je na to i, mada je razjašnjenje samog zločina ostalo isto, Poaro ga ne daje za vreme sudskog procesa, nego ubicu razotkriva pred publikom okupljenom u privatnom salonu – to je scena koja će kasnije biti replicirana u mnogim Agatinim romanima.

Iako je prekucana verzija prvobitne scene u sudnici odavno izgubljena, istraživači dela Agate Kristi dugo su previđali značaj njenih rukom ispisanih beležnica, gotovo sasvim izvesno zbog toga što se njen rukopis vrlo teško čita. Sedamdeset i tri ispisane sveske pokrivaju ceo njen književni život, počivajući od domaćih zadataka na francuskom jeziku u vreme kada je kao mlada boravila u Parizu, pa sve do poslednjih godina života kada je planirala da napiše nastavak *Zaleđa sudbine* iz 1973. godine. U njima se nalaze beleške za većinu njenih romana, za mnoge njene priče i za neke od pozorišnih komada. Na tih sedam hiljada strana rasute su i ideje za priče koje nikada nije napisala, nešto poezije, putopisi i grube skice za neke od romana koje je napisala pod pseudonimom Meri Vestmakot. Nešto ličnije prirode su zapisane ideje za božićne poklone, spiskovi knjiga koje je čitala, biljaka koje je nameravala da zasadi u vrtu, ideje za ukrštenice i spiskovi za kupovine. Po svom izgledu te sveske ne

ostavljaju nikakav naročit utisak – ima ih i malih i velikih, s mekim i s tvrdim koricama, skupih i jeftinih – a ispisanе su naliveperom, grafitnim i hemijskim olovkama, rukopisom koji je često sasvim nemoguće dešifrovati. Po uvidu koji pružaju u stvaralačke postupke autorke velikih bestslera iz jednog proteklog veka, one su, međutim, neprocenljivo vredno književno nasleđe.*

Neverovatno je da je izbačena scena u sudnici – napisana, najverovatnije, još 1916. godine – preživela, uz još dve kratke i pomalo zagonetne pribeleske o romanu, u svesci broj 37. Koncepti za *Tajanstveni događaj u Stajlsu* pisani su grafitnom olovkom, s mnogo precrtavanja i umetanja. Već i to je samo po sebi dovoljno teško čitati, a dodatna otežavajuća okolnost leži u činjenici da je Kristijeva izbačene reči menjala drugima, sitno ispisanim, ponekad i ukoso, iznad prvobitnih. I mada je razjašnjenje zločina u objavljenoj verziji ostalo u suštini isto kao i u rukopisnom konceptu, objavljeni tekst pruža samo ograničenu pomoć u dešifrovanju rukopisa. Formulacije su često drugačije, a promenjena su i neka imena. Pošto sam gotovo pune dve godine proveo transkribujući beležnice Kristijeve, mogu da kažem da mi je od svih njih upravo ovaj deo postavljao najveće izazove, ali to što je posredi prvi slučaj Herkula Poaroa opravdavalo je ulaganje dodatnog truda.

U ovom novom izdanju *Tajanstvenog događaja u Stajlsu* prvi put se prilaže i rekonstruisani prvobitni završetak u sudnici, tako da vi sami, čitaocе, možete da prosudite je li

* Čitalac koga to zanima naći će potpuno izlaganje o beležnicama Agate Kristi i transkripcije velikog dela njihove obimne sadržine u mojim dvema knjigama: *Tajne sveske Agate Kristi* i *Ubistvo u nastanku*, obe u izdanju *Harper Kolinsa*. (Prim. Dž. Karen)

Džon Lejn imao pravo kada je zahtevao da se napiše novi. Izbačena verzija dvanaestog poglavlja, naslovljenog „Poslednja karika“, odštampana je na kraju knjige i može se čitati kao alternativa konačnoj, objavljenoj verziji. Kako je originalno poglavlje rekonstruisano iz neredigovanog koncepta iz sveske broj 37, dodao sam uobičajenu interpunkciju i uneo nekoliko manjih ispravki u svrhu doslednosti, dok sam nekoliko nečitljivih reči izostavio da bi poglavlje moglo da se pročita bez zapinjanja. (Potpunije predstavljeno originalno dvanaesto poglavlje, dopunjeno beleškama i objašnjenjima, možete pronaći u mojoj knjizi *Tajne sveske Agate Kristi*.)

Iako je Poaroovo dramatično svedočenje i objašnjenje suštinski isto i u verziji u kojoj se ono daje u sudnici kao i u verziji u salonu, slaba verovatnoća da bi detektivu bilo dozvoljeno da u ulozi svedoka nastupi u sudnici očigledna je sama po sebi. Džon Lejn nije ni znao da je zahtevajući izmenu u raspletu romana nesvesno utro put Poaroovim salonskim rasvetljenjima zločina koja će potrajati punih pola veka. U *Ubistvu Rodžera Akrojda*, *Poslednjoj kući*, *Tragediji u tri čina*, *Smrti u oblacima*, *Ubistvima po abecedi*, *Nemom svedoku*, *Božiću Herkula Poaroa*, *Pet prasića*, *Posle sprovoda* i drugim romanima Poaro okuplja osumnjičene slično kao i prilikom ovog prvog objašnjenja u salonu Meri Kevendiš u iznajmljenoj kući u Kensingtonu, gde su se Kevendišovi preselili za vreme suđenja Džonu. Ne odigravaju se ipak baš sva Poaroova razjašnjenja u tako otmenom okruženju; pozornica je u *Ubistvu u Mesopotamiji* postavljena na jednoj arheološkoj iskopini, u *Ubistvu u Orijent ekspresu* u vozu zavejanom nasred pruge, u *Smrti gospođe Makginti* u jednoj sumnjivoj gostinskoj kući, a u knjizi *Bija baja buf* u studentskom hostelu. Gospođica Marpl se, s druge strane, često najpre suočava s ubicom – kao u *Usnulom ubistvu*, *Šifri Nemezis*, *Napuklom*

ogledalu, U 4.50 s Paddingtona, Najavljenom ubistvu, Karipskoj misteriji – dok detaljno objašnjenje ostavlja za kasnije. Razlog je bez sumnje u tome što Poaroova taština uživa u laskanjima koja slede posle razjašnjenja.

Među uobičajenim klišeima koji vladaju o delima Kristijeve nalazi se i mišljenje da se radnja svih njenih romana dešava u selima ili kućama na selu kao što je Stajls kort. Statistički, to nije tačno. U takvom okruženju smešteno je manje od trideset njenih naslova (nešto malo više od trećine), a broj se još drastično smanjuje ako razdvojimo knjige koje se potpuno dešavaju u kući na selu i one koje se dešavaju u selu samom. Kao što je Kristijeva sama rekla, knjigu morate da smestite tamo gde ljudi žive.

I u nekim drugim pogledima *Tajanstveni događaj u Stajlsu* čini prethodnicu na kasnije pouzdano osvojenoj teritoriji Kristijeve – tako su tu mnogočlana porodica s raznim pridruženim članovima, drama s trovanjem, zaplet pun meandara, dramatično i neočekivano konačno razotkrivanje. U Stajlsu porodica, međutim, još nije toliko razgranata, osumnjičenih je samo sedmoro, te je postići da otkrivanje ubice bude istinsko iznenađenje utoliko teže i utoliko nas više Kristijeva zadivljuje jer je ovo ostvarila već u svom prvom romanu.

U pregledu detektivskih romana pod naslovom *Krv im je u mastilu* iz 1953. godine Saterlend Skot naziva *Tajanstveni događaj u Stajlsu* „jednim od najboljih prvenaca koji su ikada napisani“. S ovim bi se oduševljeno složili bezbrojni čitaoci koji u romanima Agate Kristi uživaju sad već gotovo pun vek.

PRVO POGLAVLJE

Idem u Stajls

ŽIVO ZANIMANJE KOJE JE U JAVNOSTI IZAZVAO „SLUČAJ Stajls“, kako je bio nazvan u ono vreme, sada se donekle stišalo. Bez obzira na to, pošto je širom sveta izašao na zao glas, zamolili su me i moj prijatelj Poaro i sami članovi porodice o kojoj je reč da napišem čitavu priču. Verujemo da će time biti učutkana sablažnjiva govorkanja koja se i dalje pronose.

Stoga ću ukratko opisati okolnosti koje su dovele do toga da budem umešan u ceo slučaj.

Pošto su me onespobljenog poslali s fronta kući, proveo sam nekoliko meseci u prilično depresivnom Vojnom domu za oporavak ranjenika, a potom dobio još mesec dana odsustva. Kako nisam imao ni bliske rodbine ni prijatelja, trudio sam se da smislim šta da radim, kada sam slučajno naišao na Džona Kevendiša. Slabo sam ga viđao prethodnih godina. Zapravo, nisam ga ni poznavao naročito dobro. Bio je, pre svega, petnaest godina stariji od mene, mada nije izgledao

kao da mu je četrdeset pet. Dok sam bio dete, međutim, često sam boravio u Stajlsu, na imanju njegove majke u Eseksu.

Pošteno smo se ispričali o starim vremenima, a na kraju me je Džon pozvao da dođem i provedem odsustvo kod njih u Stajlsu.

„Mojoj majci će biti drago da te opet vidi posle toliko godina“, dodao je.

„Majka ti je dobro?“, upitao sam.

„O, da. Pretpostavljam da znaš da se ponovo udala?“

Bojim se da sam prilično očigledno ispoljio iznenađenje. Gospođa Kevendiš, koja se za Džonovog oca udala kad je ostao udovac s dvojicom malih sinova, bila je, u ono vreme iz koga sam je ja pamtio, lepuškasta sredovečna žena, a sada joj je svakako moralo biti bar sedamdeset godina. Upamtio sam je kao energičnu i samovoljnu ličnost, koja je volela da bude pomalo ozloglašena u društvu i da se bavi dobrotvornim radom, da otvara bazare i igra Darežljivu gospu. Bila je zaista veoma velikodušna žena, a posedovala je poprilično sopstveno bogatstvo.

Gospodin Kevendiš je Stajls kort, njihovu kuću na selu, kupio još na početku njihovog braka. Bio je toliko pod vlašću svoje žene da joj je na samrtni ostavio na doživotno uživanje i kuću i najveći deo svojih prihoda, što je bilo izrazito nefer prema njegovim sinovima. Maćeha je, međutim, uvek bila velikodušna prema njima; kada se udala za njihovog oca, njih dvojica su bili tako mali da su je uvek gledali kao rođenu majku.

Lorens, mlađi, bio je mladić nežnog zdravlja. Završio je za lekara, ali je rano napustio medicinu kao profesiju i živeo je kod kuće nastojeći da ostvari književne ambicije, mada njegovi stihovi nikada nisu ostvarili nikakav zapaženiji uspeh.

Džon se neko vreme bavio advokaturom, ali se na kraju skrasio vodeći mnogo lagodniji život seoskog plemića. Oženio se bio dve godine ranije i odveo je ženu da žive u Stajlsu, mada sam gajio vrlo izrazitu sumnju da bi mu draže bilo da mu je maćeha povećala apanažu, što bi mu omogućilo da stvori sebi odvojen dom. Gospođa Kevendiš je, međutim, volela sama da kuje planove, a od drugih ljudi očekivala je da se uklapaju u ono što je isplanirala; u ovom slučaju svakako je držala u ruci uzde – ili tačnije rečeno, kesu.

Džon je primetio koliko me je iznenadila vest o udaji njegove majke, pa se žalostivo osmehnuo.

„I to za jednog pokvarenog malog gada!“, rekao je sa žestinom u glasu. „Da ti kažem, Hejstingse, svima nam je to zagorčalo život, a što se tiče Ivi... sećaš se Ivi?“

„Ne.“

„O, valjda je ona došla kasnije. Ivi je majci družbenica i oslonac, njena uzdanica u svemu! Sjajna je cura naša Ivi! Nije baš mlada i lepa, ali je dorasla svakom izazovu.“

„Počeo si da mi govoriš nešto o...“

„Uh, o tom tipu! Stvorio se niotkuda, pod izgovorom da je neki dalji Ivin rođak ili nešto, iako Ivi nije bila baš presrećna da prizna da je u srodstvu s njim. Taj druškan blage veze nema sa svetom, svima je to očigledno, nosi ogromnu crnu bradu i lakovane čizme po svakom vremenu! Majci se, međutim, odmah dopao, uzela ga je za sekretara – znaš kako je uvek vodila stotinu nekakvih društava?“

Klimnuo sam glavom.

„Naravno, rat je stotinu pretvorio u hiljadu. Nesumnjivo joj je taj tip bio vrlo koristan, ali kad nam je posle tri meseca objavila da se verila s Alfredom, umalo svi nismo popadali od čuda! Čovek je sigurno dvadeset godina mlađi od nje! Nema

tu ničeg osim golog lova na novac, ali eto to ti je – majka je sama svoja gospodarica i sama je rešila da se za njega uda!“

„Mora biti da je to zaista teška situacija za sve vas.“

„Teška? Nesnosna!“

I tako se dogodilo da sam tri dana kasnije sišao s voza u Stajls Sent Meriju, na smešnoj maloj stanici za koju nije bilo nikakvog vidnog razloga da postoji, posađenoj usred zelenih polja i seoskih puteljaka. Džon Kevendiš me je dočekaao na peronu i poveo do kola.

„Imam još koju kap benzina, kao što vidiš“, natuknuo je. „Uglavnom zahvaljujući majčinim delatnostima.“

Samo selo Stajls Sent Meri nalazilo se oko tri kilometra udaljeno od malene stanice, a Stajls kort je ležao još oko kilometar i po na suprotnu stranu od sela. Bio je topao, miran dan početkom jula. Kad čovek pogleda preko ravnih esških polja, zelenih i spokojnih pod popodnevnim suncem, došlo bi mu gotovo da ne poveruje kako se ne baš tako daleko odatle jedan veliki rat odmotava svojim zacrtanim tokom. Osećao sam se kao da sam odjednom zalutao u neki sasvim drugi svet. Kad smo skrenuli kroz kapiju ka kući, Džon mi je rekao:

„Bojim se da ćeš ustanoviti kako je ovde vrlo tiho, Hejstingse.“

„Dragi moj družo, to je upravo ono što želim.“

„Jeste prilično prijatno ako želiš da živiš u dokolici. Ja idem na egzercir s dobrovoljcima dva puta nedeljno i pripomažem na imanju, a moja žena redovno radi 'na zemlji'. Ustaje svako jutro u pet da muze krave i ne prestaje da radi sve do ručka. Sve u svemu, dobar je ovo život – samo da nije tog druškana Alfreda Ingltorpa!“ Naglo je zaustavio kola i pogledao na sat. „Pitam se imamo li vremena da odemo po Sintiju. Ne, ona je sad već pošla iz bolnice.“

„Sintija? To nije tvoja žena?“

„Ne, to je majčina štíćenica, kćerka jedne njene školske drugarice koja se udala za nekog advokata pokvarenjaka. Čovjek je propao, a devojka je ostala bez roditelja i bez prebijene pare. Moja majka joj je pritekla u pomoć i Sintija je kod nas sad već skoro dve godine. Radi u Bolnici Crvenog krsta u Tadminsteru, desetak kilometara odavde.“

Upravo uz ove poslednje njegove reči stali smo ispred lepe stare kuće. Kad smo se približili, jedna dama u debeloj suknji od tvida uspravila se pored cvetne leje nad kojom se dotad saginjala.

„Zdravo, Ivi, evo našeg ranjenog junaka! Gospodin Hejstings – gospođica Hauard.“

Stisak ruke gospođice Hauard bio je tako snažan da me je skoro zbolelo. Prvi utisak su na mene ostavile izrazito plave oči na preplanulom licu. Prijatna žena od četrdesetak godina, gospođica Hauard imala je dubok glas, gotovo muževno gromak, krupno, stameno, četvrtasto telo i stopala podesna da ga nose, obučena u čestite debele čizme. Razgovore je vodila, kao što ću uskoro otkriti, u telegrafskom stilu.

„Korov bukti kao požar. Ne možete ga savladati. Potiskujete vas. Bolje da pazite!“

„Biću presrećan ako mogu nekako da budem koristan“, odgovorio sam.

„Ne govorite to. Nikad nije dobro. Posle poželite da niste.“

„Cinična si, Ivi“, rekao je Džon smejući se. „Gde danas pijemo čaj, unutra ili napolju?“

„Napolju. Previše je lep dan da sedimo zatvoreni u kući.“

„Hajde onda, dovoljno si baštovanila za danas. Jer je poslenik dostojan plate svoje,* znaš. Dođi da se osvežiš.“

* Luka, 10:7. (Prim. prev.)

„Sklona sam da se složim s tobom“, rekla je gospođica Hauard skidajući baštovanske rukavice.

Povela nas je oko kuće do velikog platana u čijoj je senci bilo postavljeno za čaj.

Iz pletene stolice ustala je jedna prilika i pošla nam nekoliko koraka u susret.

„Moja žena, Hejstingse“, rekao je Džon.

Nikada neću zaboraviti taj prvi put kada sam video Meri Kevendiš. Njen visoki vitki obris ocrtan naspram jarke svetlosti; živi utisak zapretane vatre koja daje sebi maha jedino u tim divnim ćilibarskozlatnim očima, tako upečatljivim, drugačijim nego i kod jedne žene koju sam ikada poznao; silovita snaga spokoja, koja je svejedno stvarala doživljaj neukroćenog divljeg duha u prekrasno civilizovanom telu – sve mi je to urezano u sećanju. Nezaboravno.

Poželela mi je dobrodošlicu s nekoliko reči izgovorenih dubokim jasnim glasom, posle čega sam se spustio u pletenu stolicu izrazito radostan zbog toga što sam prihvatio Džonov poziv. Gospođa Kevendiš mi je sipala čaj, a njene malobrojne i tiho izgovorene rečenice učvrstile su moj prvi utisak da je reč o krajnje fascinantnoj ženi. Uvek je podsticajno kad neko ume da vas sluša, pa sam duhovito opisao nekoliko svojih doživljaja iz Vojnog doma za oporavak ranjenika, tako da sam uspeo, ili bar volim time da polaskam sebi, divno da zabavim svoju domaćicu. Džona, naravno, koliko god da je sjajan momak, nikako ne biste mogli nazvati blistavim kozerom.

U tom trenutku doplovio je kroz obližnji otvoren francuski prozor glas koga sam se sećao vrlo dobro:

„Pisaćeš dakle princezi posle čaja, Alfrede? Za onaj drugi dan ja ću sama pisati leđi Tadminster. Ili da sačekamo dok nam princeza ne odgovori? Ako bi ona odbila, leđi Tadminster

bi mogla da otvori prvi dan, a gospođa Krozbi drugi. Tu je još i vojvotkinja – za školsku proslavu.“

Muški glas je odgovorio nešto što se nije moglo razabrati, a onda je podignuti glas gospođe Ingltorp odgovorio:

„Da, svakako. Posle čaja će biti sasvim u redu. Uvek misliš na sve, Alfrede mili.“

Francuski prozor se otvorio još malo i na travnjak je izašla lepa sedokosa stara dama, vladarskih crta lica. Za njom je izašao muškarac koji se držao s blagim nagoveštajem poveravanja.

Gospođa Ingltorp srdačno me je pozdravila.

„Zar nije prekrasno što vas opet vidimo posle toliko godina, gospodine Hejstingse? Alfrede mili, ovo je gospodin Hejstings. Gospodine Hejstingse – moj muž.“

Znatizeljno sam pogledao u „Alfreda milog“. Bilo je, svakako, nečeg pomalo izmeštenog u njemu. Nije ni čudo što je Džon imao primedbi na njegovu bradu. Bila je to jedna od najdužih i najcrtljivijih brada koje sam u životu video. Gospodin Ingltorp je takođe nosio pinsnez sa zlatnim ramom, a crte lica bile su mu neobično bezizražajne. Pomislio sam kako bi na nekoj pozornici delovao sasvim prirodno, ali je u stvarnom životu delovao čudno izmešten. Glas mu je bio prilično dubok i unjkav. Drvenasto se rukovao sa mnom i rekao:

„Zadovoljstvo mi je, gospodine Hejstingse.“ Zatim se okrenuo svojoj ženi. „Emili najdraža, mislim da je to jastučice malo vlažno.“

Dok joj je zamenjivao jastučice drugim, ispoljavajući pritom sve znake najnežnije brige, ona mu se osmehivala ozareno i s ljubavlju. Čudna zaljubljenost kod jedne inače trezvene žene!

Prisustvo gospodina Ingltorpa kao da je u društvo unelo zategnutost i prikriveno neprijateljstvo. Posebno se gospođica Hauard nije čak ni trudila da sakrije kako se oseća. Gospođa

Ingltorp, međutim, kao da nije primećivala ništa neuobičajeno. Njenu staru blagoglagoljivost koju sam pamtio ništa nisu okrnjile sve godine koje su u međuvremenu protekle; neprekidna bujica čavrljanja tekla je sve vreme, uglavnom o predstojećem bazaru koji je pripremala i koji je trebalo uskoro da bude otvoren. Povremeno se obraćala mužu da je podseti na dane i datume. Njegovo budno, brižno držanje nije se menjalo ni na tren. Od samog početka u meni se čvrsto ukorenila antipatija prema njemu, a oduvek sam verovao, laskavo po sebe, da mi je prva procena obično prilično pronicljiva.

Ubrzo se gospođa Ingltrop okrenula da dà neka uputstva o pismima Ivlin Hauard, a njen muž mi se obratio onim svojim brižljivim tonom:

„Vi ste vojnik po zanimanju, gospodine Hejstingse?“

„Ne, pre rata sam bio zaposlen u *Lojdu*.“

„Vratićete se tamo kad se ovo završi?“

„Možda. Ili to, ili ću početi sasvim iz početka.“

Meri Kevendiš se povila ka meni. „Šta biste zaista odabrali kao profesiju ako biste mogli da sledite samo svoje sklonosti?“

„Zavisi.“

„Nemate neki tajni hobi?“, pitala me je ona. „Recite mi – mora biti da postoji nešto što vas vuče. Kod svakoga postoji – i to obično nešto smešno.“

„Smejaćete mi se.“

Osmehnula se.

„Možda.“

„Oduvek sam u potaji žudeo da budem detektiv.“

„Pravi, u Skotland jardu? Ili Šerlok Holms?“

„O, Šerlok Holms, neizostavno. Zaista, najozbiljnije, to me strašno privlači. Naišao sam u Belgiji na jednog čoveka, slavnog detektiva, i on mi je raspalio tu želju. Čudesan

čovečuljak. Govorio je da je dobar detektivski posao puko pitanje metoda. Moj sistem se zasniva na njegovom, iako sam, naravno, prilično napredovao. Bio je stvarno smešan mali čovek, veliki kicoš, ali neverovatno pametan.“

„Volim i ja dobru detektivsku priču. Samo, piše se mnogo besmislica“, primetila je gospođica Hauard. „Zločinca otkriju u poslednjem poglavlju. Svi su zapanjeni. Kod pravog zločina – znali biste odmah.“

„Strahovito je mnogo zločinaca koji nikada nisu otkriveni“, suprotstavio sam joj se.

„Ne mislim na policiju, nego na ljude koji su blisko umešani. Na rodbinu. Ne možete stvarno da obmanete najbliže. Znali bi.“

„Mislite dakle“, rekao sam, silno se zabavljajući zbog njenog stava, „da biste vi, ako biste bili blisko umešani u situaciju oko nekog zločina, recimo ubistva, bili u stanju smesta da uočite ko je ubica?“

„Naravno da bih. Mada možda ne bih mogla da dokažem pred čoporom advokata. Sigurna sam, međutim, da bih znala. Osetila bih u prstima ako bi mi prišao igde blizu.“

„Ne bi morao da bude muškarac, mogla bi da bude i žena“, natuknuo sam.

„Mogla bi. Ipak, ubistvo je nasilan čin. Više ga povezujem s muškarcem.“

„Ne u slučaju trovanja.“ Malo me je trgnuo jasni glas gospođe Kevendiš. „Doktor Bauerštajn je baš juče rekao kako verovatno bezbrojni slučajevi trovanja prođu neopaženi zbog toga što lekari uglavnom ništa ne znaju o otrovima na koje se ređe nailazi.“

„Zaboga, Meri, kakvi užasni razgovori!“, povikala je gospođa Ingltorp. „Skoro da me je spopala nekakva slutnja o smrti. O, evo Sintije!“

Mlada devojka u uniformi dobrovoljne bolničarke dotrčala je laka koraka preko travnjaka.

„Kasniš danas, Sintija. Ovo je gospodin Hejstings. Gospođica Merdok.“

Sintija Merdok odisala je svežinom mladosti i životne snage. Zbacila je kapicu bolničarke pa sam mogao da se divim talasastom slapu kestenjaste kose, isto kao i sitnim belim ručicama koje je pružila da uzme čaj. Da je imala tamne oči i trepavice, bila bi lepotica.

Bacila se na zemlju pored Džona, a kada sam joj pružio tanjir sa sendvičima, osmehnula se gledajući nagore u mene.

„Sedite ovamo kod nas na travu. Mnogo je lepše.“

Poslušno sam se spustio uz nju.

„Radite u Tadminsteru, zar ne, gospođice Merdok?“

Klimnula je glavom. „Iskajavam grehe.“

„Zlostavljaju vas, dakle?“ rekao sam smešeći se.

„Volela bih da vidim da samo pokušaju“, dostojanstveno je odgovorila Sintija.

„Jedna moja rođaka je bolničarka. Časne sestre su joj uterale strah u kosti.“

„Ne čudim se. Sestre *jesu*, gospodine Hejstingse. Prosto *jesu!* Nemate ni pojma! Hvala nebesima pa ja nisam bolničarka, ja radim u dispanzeru.“

„Koliko ste ljudi otrovali?“ pitao sam s osmehom.

Sintija se takođe osmehnula.

„O, na stotine!“ rekla je.

„Sintija“, pozvala ju je gospođa Ingltorp, „šta misliš da li bi mogla da mi napišeš dva-tri pisamceta?“

„Naravno, tetka Emili.“

Smesta je skočila na noge, a mene je nešto u njenom ponašanju podsetilo da je Sintija u zavisnom položaju i da joj

gospođa Ingltorp, koliko god uglavnom bila velikodušna, ne dozvoljava da to zaboravi.

Moja domaćica se ponovo okrenula ka meni. „Džon će vam pokazati vašu sobu. Večera je u pola osam. Kasnu zakušku smo od pre nekog vremena ukinuli. Isto radi i ledi Tadminster, žena našeg člana u predstavničkom domu – ona je kćerka pokojnog lorda Abotsberija. Ledi Tadminster se slaže sa mnom da moramo postaviti primer ekonomisanja. Ponašamo se kao pravo ratno domaćinstvo, ništa se ovde ne traći uludo – čuva se čak i svaki komadić ispisanog papira, pa ga pakujemo u vreće i šaljemo.“

Izrazio sam svoje divljenje, a zatim me je Džon poveo u kuću, i onda uz široko stepenište koje se račvalo ka desnom i levom krilu kuće. Moja soba bila je u levom krilu i gledala je na park.

Džon me je ostavio i posle nekoliko minuta video sam ga kako polako šeta po travi ruku podruku sa Sintijom Merdok. Čuo sam kako gospođa Ingltorp nestrpljivo doziva: „Sintija“, na šta se devojkica trgla i otrčala nazad u kuću. U istom tom trenutku iz senke jednog drveta iskoračio je jedan muškarac, pa pošao u istom pravcu. Po izgledu bi se reklo da je imao četrdesetak godina, bio je izrazito crnomanjast, melanholičnog lica glatko izbrijanog. Izgledalo mi je da ga je savladalo nekakvo žestoko osećanje. Kad je pogledao naviše ka mom prozoru, prepoznao sam ga, iako se mnogo promenio za petnaest godina koliko je proteklo otkako sam ga video poslednji put. Bio je to Lorens Kevendiš, Džonov mlađi brat. Pitao sam se šta li je izazvalo taj jedinstveni izraz na njegovom licu.

Zatim sam to izbacio iz glave i vratio se mislima o sopstvenim poslovima.

Veče je proteklo prijatno, a te sam noći sanjao Meri Kevendiš, tu zagonetnu ženu.

Naredno jutro osvanulo je vedro i sunčano. S radošću sam očekivao nova zadovoljstva ovog lepog gostovanja.

Gospođu Kevendiš nisam video sve do ručka, kad se dobrovoljno javila da me povede u šetnju, pa smo proveli čarobno popodne lutajući po šumama i vratili se do kuće oko pet.

Čim smo ušli u prostrano predsoblje, Džon nas je oboje pozvao u sobu za pušenje. Po licu sam mu smesta video da se desilo nešto uznemirujuće. Ušli smo s njim, a on je zatvorio vrata za nama.

„Vidi, Meri, desila se đavolska zbrka. Ivi se posvađala s Alfredom Ingltorpom i odlazi.“

„Ivi? Odlazi?“

Džon je smrknuto klimnuo glavom.

„Da; vidiš, otišla je kod majke i... oh, evo nje.“

Ušla je gospođica Hauard, čvrsto stisnutih usana, s jednim malim koferom u ruci. Izgledala je uzbuđeno i odlučno, i pomalo kao da je spremna da se brani.

„U svakom slučaju“, izletelo joj je, „rekla sam joj ono što mislim!“

„Draga moja Ivlin, pa ovo ne može biti istina!“, povikala je gospođa Kevendiš.

Gospođica Hauard je mračno zaklimala glavom.

„Živa je istina! Bojim se da sam rekla Emili ponešto što neće tako brzo ni zaboraviti ni oprostiti. Ne bih marila kad bi joj samo bar malo od toga doprlo do mozga. Verovatno će, međutim, sve izaći na drugo uvo. Rekla sam joj otvoreno: 'Stara si, Emili, a stara budala je najgluplja budala. Taj čovek je dvadeset godina mlađi od tebe i nemoj da se zavaraš što se tiče razloga iz kog se oženio tobom. Oženio se zbog novca! Ne daj mu ga previše. Farmer Rajks ima vrlo lepuškastu mladu ženu. Samo pitaj svog Alfreda koliko vremena provodi tamo.' Bila je vrlo ljuta. Prirodno! Nastavila sam:

„Upozoriću te, dopadalo se to tebi ili ne. Taj čovek bi te ubio na spavanju, ni trepnuo ne bi. Kvaran je. Možeš ti meni da kažeš šta god hoćeš, ali upamti šta sam ti rekla: on je kvaran!“

„Šta je ona rekla na to?“

Gospođica Hauard je napravila krajnje rečitu grimasu.

„Mili Alfred!.. 'najdraži Alfred!.. 'opaka klevetanja!.. 'pakosne laži!.. 'pakosna žena!.. optuživati tako njenog 'dragog muža! Najbolje je da što pre odem iz njene kuće. Zato odlazim.“

„Valjda ne odmah?“

„Ovog časa!“

Jedan trenutak smo samo sedeli i nemo je gledali. Na kraju je Džon Kevendiš, ustanovivši da od ubeđivanja nema koristi, otišao da proveri vozni red. Njegova žena je pošla za njim, tiho mu govoreći nešto o tome kako bi trebalo ubediti gospođu Ingltorp da se predomisli.

Čim je ona izašla, lice gospođice Hauard se promenilo i ona se s hitnjom nagnula ka meni.

„Gospodine Hejstingse, vi ste časni. Mogu da imam poverenja u vas?“

Bio sam pomalo zatečen. Gospođica Hauard mi je položila ruku na mišicu i spustila glas do šapata.

„Pripazite na nju, gospodine Hejstingse. Na moju sirotu Emili. Svi su oni jedno jato ajkula. Znam o čemu govorim. Nema među njima nikog ko se ne trudi da joj iscedi pare. Štitila sam je koliko sam mogla. Sad kad im ja više ne stojim na putu, svi će se okomiti na nju.“

„Naravno, gospođice Hauard“, rekao sam, „učiniću sve što mogu, ali uveren sam da ste uzbuđeni i prenapregnutih živaca.“

Prekinula me je mašući polako prstom.

„Verujte mi, mladiću. Živela sam na ovom svetu podosta duže nego vi. Molim vas samo da držite oči otvorene. Videćete šta sam htela da vam kažem.“

Kroz otvoren prozor doprlo je brujanje motora. Gospođica Hauard je ustala i pošla ka vratima. Spolja se čuo Džonov glas. Držeći već ruku na kvaki, okrenula je glavu preko ramena i pozvala me pokretom.

„Pre svega, gospodine Hejstingse, pazite na onog đavola – na njenog muža!“

Nije bilo vremena ni za šta više. Gospođicu Hauard je progutao bučni hor protestovanja i pozdrava na rastanku. Ingltorpovi se nisu pojavili.

Dok je automobil odlazio, gospođa Kevendiš se odjednom odvojila od ostalih i prešla prilazni put da bi pošla preko travnjaka u susret jednom visokom čoveku s bradom koji se očigledno bio zaputio prema kući. Obrazi su joj porumeneli kad joj je pružio ruku.

„Ko je to?“, upitao sam oštro jer me je obuzelo trenutno nepoverenje prema tom čoveku.

„Doktor Bauerštajn“, kratko mi je odgovorio Džon.

„Ko je doktor Bauerštajn?“

„Na oporavku je ovde u selu posle teškog nervnog sloma. Specijalista iz Londona – vrlo pametan čovek, jedan od najvećih živih stručnjaka za otrove, koliko znam.“

„I vrlo dobar Merin prijatelj“, dodala je Sintija, koja nije znala za ustezanje.

Džon Kevendiš se namršti i promenio temu.

„Dođi da prošetamo, Hejstingse. Ovo je stvarno bilo gadno. Uvek je imala takav oštar jezik, ali od Ivlin Hauard nema pouzdanijeg prijatelja u čitavoj Engleskoj.“

Pošao je puteljkom između zasada, pa smo kroz šumu koja je omeđavala imanje s jedne strane sišli do sela.

Dok smo u povratku ulazili na kapiju, jedna lepa mlada žena pomalo ciganskog tipa naišla je iz suprotnog pravca, osmehnula nam se i naklonila.